

УДК 821.161.161.2-82.09“18/19”І.Франко:81’37’42:17.035.3

ФОРМУВАННЯ СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ» НА МЕЖІ ХІХ ТА ХХ СТ.: КОНТЕКСТ ПРАЦЬ ІВАНА ФРАНКА

Юрій РИМАСШЕВСЬКИЙ

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000*

У статті за допомогою методів компонентного та дистрибутивно-статистичного аналізу виокремлено спільні семи, що об'єднують складники семантичного поля «національна ідея» у працях І. Франка. На основі дефініції компонентів поля виявлено диференційні семи. Системні зв'язки, показники абсолютної та відносної частотності сполучуваності лексем лягли в основу розподілу компонентів поля між ядром та периферією.

Ключові слова: семантичне поле, національна ідея, статті І. Франка

В українській лінгвістиці мову творів Івана Франка вивчають у контексті різних наукових напрямів. Уже розкрито Франкове тлумачення взаємодії мови і соціуму як питання історії та історичної соціолінгвістики [15, с. 83–100], як засіб збереження культурних цінностей нації [17, с. 24–51]. Пояснено формування мовознавчих поглядів ученого [20, 28–47]; проаналізовано його мовну компетенцію [9], еволюцію мовного стилю [24, с. 15–29].

Меншу увагу мовознавці приділяють формуванню термінологічного апарату у творах І. Франка. Наприклад, зміст поняття «*національна ідея*» на матеріалі праць ученого був об'єктом аналізу філософських, політологічних та історичних праць [3, 8, 14, 22], однак значення терміна «*національна ідея*» залишилося поза увагою мовознавства.

Розглянемо склад ядра і периферії семантичного поля «*національна ідея*», яке допоможе виокремити змістові компоненти в значенні терміна, важливі для формулювання дефініції цієї категорії в історії української соціолінгвістики. Матеріалом для визначення складу семантичного поля «*національна ідея*» слугують 11 науково-публіцистичних статей ученого [див.: 27–37] (всього 58 390 слів), в яких зафіксовано 115 слововживань досліджуваного терміна.

Формування перших українських політичних партій та програм у другій половині ХІХ ст. актуалізувало проблему опису національної ідеї. Одним із перших науково обґрунтував цю категорію М. Драгоманов у праці «Вольный союзъ» – «Вільна спілка» (1884 р.) [6]. На його думку, функціонування української мови у всіх сферах суспільно-політичного життя України; існування федеративного союзу громад на засадах автономії та свободи; наявність єдиної української нації, як чогось окремого і одноцільного без огляду на державні кордони – це основні ознаки змісту поняття [7]. Чимало з них знаходимо і в понятті *національна ідея* у І. Франка, який розвинув і переосмислив думки М. Драгоманова у студіях «По за межами можливого» (1900 р.) [3], «Що таке поступ?»

(1903 р.) [31], «Ідеї» й «ідеали» галицької москвофільської молодезі» (1905 р.) [27], «Суспільно-політичні погляди М. Драгоманова» (1906 р.) [34], «Свобода й автономія» (1907 р.) [33] та ін. Як і М. Драгоманов, І. Франко визнав громадівський устрій, в умовах якого український народ зміг би відчутися економічно міцною, культурно та духовно розвинутою нацією. Очолити цю боротьбу за національне, соціальне, духовно-культурне визволення повинна, на думку вченого, українська інтелігенція. Основними ознаками змісту поняття *національна ідея* у працях І. Франка були: «єдність нації», «національна свідомість», «здобуття державної самостійності та національної незалежності». Якщо перші дві з виокремлених нами ознак споріднюють погляди вченого з позицією М. Драгоманова, то наступні ознаки знайшли свою реалізацію у творчості представників національного руху першої половини ХХ ст. – М. Міхновського, В. Липинського, Д. Донцова. У працях М. Міхновського національна ідея заснована на відновленні національно-державної самостійності України та ідейній відданості кожного українця справі національного визволення [16, с. 65–66]. Зокрема, В. Липинський трактував самостійність як абсолютну вартість, а побудову української держави – як центральну політичну проблему для українців [13, с. 380–387]. Основою ідеї «власновладства нації» Д. Донцова було влада нації на своїй землі [16, с. 54–58].

Виокремлені ознаки змісту поняття *національна ідея* зумовлюють особливості формування семантичного поля на матеріалі праць І. Франка.

Лінгвістичні засади опису семантичного поля в мовознавстві. Погляди мовознавців щодо розуміння семантичного поля відмінні. Визначення цього терміна містять максимальний перелік ознак поля [19, с. 5–6]; розмежовують терміни «поле», «система» та «структура» [21, с. 23–24; 25, с. 12–13]; вказують на заключення у нього слів різних частин мови [4, с. 65]. Спільним у поглядах мовознавців є розуміння семантичного поля як об'єднання елементів мовної системи, складники якої пов'язані спільним семантичним компонентом і структурно організовані за співвідношенням ядро – периферія [4, с. 78].

До основних ознак семантичного поля зараховуємо: 1) системність (наявність елементів поля і структурних відношень між ними); 2) семантичну й функціональну спільність елементів поля; 3) ієрархічну будову, що передбачає наявність гіперогіпонімічних відношень між одиницями поля; 4) ядро і периферію; 5) розмитість меж між зонами ядра і периферії [25, с. 169]. Дотримуємося думки, що семантичне поле об'єднує слова різних частин мови. Обмеження одним лексико-граматичним класом звучує склад поля, оскільки поза увагою залишаються мовні одиниці, що співвідносяться з тим же поняттям, але належать до інших частин мови.

Опис семантичного поля передбачає: 1) виокремлення спільних сем у значеннях його компонентів; 2) визначення складників поля з розкриттям їхніх дефініцій; 3) систематизацію лексем, що входять до складу поля; 4) визначення місця конкретних складників у структурі семантичного поля завдяки встановленню системних зв'язків, що виникають між ними [21, с. 27].

Застосуємо ці принципи для визначення ядра та периферії семантичного поля «*національна ідея*» на матеріалі конкретних текстів І. Франка.

Виокремлення спільних сем у значеннях компонентів поля. Для визначення складників поля застосуємо поняття семантичних компонентів. Метод компонентного аналізу ґрунтується на вивченні семантики мовних одиниць, що має за мету розкласти значення мовної одиниці на мінімальні семантичні складники (семи) [4, с. 63]. Складові елементи у значенні лексичної одиниці виокремлюють шляхом зіставлення її з іншими одиницями, які мають з нею семантичну спільність.

Найзручніше виокремлювати семантичні компоненти на матеріалі словникових дефініцій, кожне слово якої прирівнюють до окремої семи [4, с. 134]. Якщо джерельною основою дослідження обрано тексти, які не містять словникових тлумачень, то структурну організацію компонентів у значенні аналізованого слова визначають на підставі його синтактичних властивостей (сполучуваності), які є синтагматичними експонентами сем.

Опис семантичного поля «*національна ідея*» розпочинаємо з виокремлення сем у значенні однойменного терміна на матеріалі праць І. Франка.

Термін *національна ідея* у розглянутих працях І. Франка зафіксований лише один раз. Контекст, у якому вжита ця словосполучка не дає змоги виділити окремих сем у її значенні: «*Там Шевченко важний головно як протест проти кріпацтва, проти заскорузлості та кастового егоїзму в суспільності, а тут як речник національних ідей, як поет, що обняв душею всю Україну, оживив її минувшину і п'ятнував тих, що мучили й мучать її*» [34, с. 425]. Тільки сполучуваність цього терміна вказує на необхідність виокремлення у його дефініції семи на позначення *речника (носія)* цієї ідеї. Учений частіше використовував словосполучки *національний ідеал* [31, с. 284] та *ідеал національної самостійності* [31, с. 285]. Розглянемо значення, яке І. Франко вкладав у ці одиниці.

Національний ідеал І. Франко тлумачив як «*синтез усіх ідеальних змагань..., ідеал повного, нічим не зв'язаного і не обмежуваного (крім добровільних концесій, яких вимагає дружнє життя з сусідами) життя і розвою нації*» [31, с. 284]. У цьому визначенні виділяємо семи «*змагання*», «*ідеал*», «*життя*», «*нація*», «*розвій*», «*синтез*». Аналіз сполучуваності слів, що входять у тлумачення, дає підстави конкретизувати окремі семи. Лексема *ідеальні* вказує на характер *змагань*, які повинні відбуватися на рівні ідей та свідомості (на протигагу *фізичним змаганням*). Слова *зв'язане* та *обмежуване* у поєднанні з частками *не*, а також лексеми *добровільне* і *дружнє* характеризують *життя*, на побудову якого спрямований *національний ідеал*.

Чіткого визначення словосполучки *ідеал національної самостійності* у працях І. Франка не знаходимо. Значення цього терміна можна сформувати з окремих фрагментів. Для вченого *ідеал національної самостійності* ґрунтується на «*західноєвропейських ідеалах рівності і політичної волі*» [31, с. 284] та спрямований на побудову «*політично, економічно та культурно незалежної держави для нації*» [31, с. 284]. У значенні словосполучки *ідеал національної самостійності* виділяємо семи «*воля*», «*державна*», «*ідеал*», «*нація*», «*рівність*», «*нація*». Лексема *західноєвропейські* вказує на геокультурну спрямованість *ідеалів*. Слова *економічно*, *культурно*, *незалежна* характеризують *державу*, яку повинен сформувати *ідеал*.

Насамкінець залишається визначити сему «речник ідеї». У розглянутих визначеннях вона залишається незаповненою. Аналіз сполучуваності лексеми *інтелігенція* на матеріалі праць І. Франка «Критичні письма о галицькій інтелігенції» [28, с. 74–77], «Ідеї» й «ідеали» галицької української молодіжі» [27, с. 410–411] засвідчує її вживання зі словосполученням «носій ідеї» та «носій ідеалу». Це дає змогу виокремити у значенні словосполук *національний ідеал* та *ідеал національної самостійності* сему «інтелігенція».

Отже, у значенні терміна *національний ідеал*, або *ідеал національної самостійності*, можемо виокремити семи: «воля», «держава», «життя», «змагання», «ідеал», «інтелігенція», «нація», «рівність», «розвій», «синтез». Самі ж словосполучки *національний ідеал* та *ідеал національної самостійності* вважаємо у контексті праць І. Франка синонімами, про що свідчать їхня сполучуваність зі словом *національний* та спільні семи, виділені у їх значенні, – «ідеал» та «нація».

Набір компонентів поля. Наступний етап – наповнення семантичного поля конкретними елементами з опертям на формальні показники семантичної близькості одиниць (наявність спільних сем в їхніх семантичних структурах).

До компонентів поля «національна ідея» на матеріалі праць І. Франка зараховуємо слова, в значенні яких зафіксовані семи «воля», «держава», «життя», «змагання», «ідеал», «інтелігенція», «нація», «рівність», «розвій», «синтез». Розглянемо їх.

Експлікантом семи «воля» є однойменна лексема. Її визначення І. Франко не подає.

Лінгвістичним маркером семи «держава» постає однойменна лексема. Дві найважливіші для І. Франка характеристики держави зафіксовані у словах *свобода* та *автономія*. При чому простежуємо чітку ієрархію зв'язків між ними. *Автономія* постає сукупністю *горожанських свобод* [33, с. 444]. Структуру держави засвідчують лексема *громада* як основна адміністративна одиниця, словосполучка *виборна старшина* як керівний орган над громадами [36, с. 333], словосполучення *спільні інтереси* як принцип, за яким громади мають об'єднуватися у державу [36, с. 333], мовні одиниці *власні школи, освітні традиції, перейняте освітніми і народололюбними думками духовенства, популярне і вище письменства, преса* як невід'ємні інститути незалежної держави [30, с. 404].

Експлікантами сем «життя» та «змагання» виступають однойменні лексеми. Найчастотнішими є сполучуваності слова *життя* з мовними одиницями *народ* та *нація* [31, с. 284]. Лексема *змагання* зафіксована у сполученні зі словом *ідеальні* [31, с. 284].

Лінгвістичним маркером семи «ідеал» виступає слово *ідеал*, яке І. Франко тлумачив як «*синтез бажань, потреб і змагань близьких, практично легших, і трудніших до досягнення, і бажань та змагань далеких...*» [31, с. 284]. Найчастотнішою є сполучуваність цієї лексеми зі словом *національний*.

Експлікантом семи «інтелігенція» у працях І. Франка є однойменна лексема. Сема «носій ідеалу» входить також у лексичне значення слів *заступник, поборник, пророк, орел, сокіл та словосполучки отець народу* [28, с. 76]. Словосполучки *свіжий талант, знання народних звичаїв, знання бесіди людової, дар приймання людських душ* містять у своєму значенні сему «*риси інтелігенції*». Призначення *інтелігенції* відображають

словосполучення «*пізнати ...Україну*»; «*познайомитися з її природніми засобами та громадськими болячками*»; «*вигорити з величезної етнічної маси українського народу українську націю*»; змінити самоідентифікацію «*галичанин*», «*буковинець*» на ідентифікацію «*українець без офіціальних кордонів*» [30, с. 404–405]. До семантичної структури лексеми *народолюбство* входить сема «*принцип дії інтелігенції*». Це слово у сполученні з лексемами *поважне*, *мовчазне*, *глибоко відчутне* протиставлене «*голосному, фразеологічному та в більшій частині нецирому, бо ділами не попертому патріотизму*» [30, с. 406].

Лінгвістичним маркером семи «*нація*» є однойменна лексема, яку І. Франко тлумачив як «*суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона не йшла, та при тім податний на присвоювання собі в якнайширшій мірі і в якнайшвидіш темпі засальнолюдських культурних набутоків, без яких сьогодні жодна нація і жодна хоч і як сильна держава не може остоятися*» [30, с. 404]. Слова *архетип*, *вірування*, *звичай*, *мова*, *раса*, *традиції* та словосполука *географічне положення* містять у своєму значенні сему «*риса нації*» [30, с. 405]. Мову І. Франко відносив до вроджених рис нації, тому природнім вважав використання *національної мови* у всіх сферах суспільного життя [32, с. 462]. На думку вченого, вона відіграє важливу роль у здобутті нацією незалежності: «*...Для успішного розвитку потрібні інституції національні і передусім національна мова, без якої національне виховання не може зробити бажаного поступу*» [32, с. 462].

Лінгвістичними маркерами сем «*рівність*», «*розвій*» та «*синтез*» постають однойменні лексеми. Частотність вживання цих мовних одиниць незначна.

Отже, досліджуване нами поле у працях І. Франка охоплює слова, в значенні яких зафіксовані семи «*воля*», «*держава*», «*життя*», «*змагання*», «*ідеал*», «*інтелігенція*», «*нація*», «*рівність*», «*розвій*», «*синтез*».

Системні зв'язки між компонентами поля: гіперо-гіпонімічні, синонімічні та антонімічні. Важливу роль у розподілі складників поля між ядром та периферією відводимо гіперо-гіпонімічним зв'язкам, що виникають між його компонентами. Ці зв'язки наявні між лексичними одиницями, які належать до однієї частини мови й об'єднані однією категорійною семою, внаслідок чого одне поняття співвідноситься з іншим, яке є ширшим у семантичному плані й називає більшу кількість денотатів. Поняття, яке є вище за рангом у системі польової ієрархії, вважається гіперонімом, поняття ж йому підлегле й вужче в семантичному плані – гіпонімом [4, с. 61]. Окрім цього, встановлюємо також синонімічні та антонімічні зв'язки. Антонімія та синонімія, що виникають між складниками семантичного поля, здебільшого є контекстуальними: протиставлення чи близькість лексичного значення компонентів виявляється в словесному оточенні, яке розкриває в їх семантиці спільну для одиниць поля сему [25, с. 212–219]. Встановлення зв'язків, які виникають між компонентами, – четвертий етап моделювання семантичного поля, а віднесення складників поля до ядра чи периферії – завершальний.

Гіперо-гіпонімічні зв'язки. Лексеми *буковинець*, *галичанин* виступають гіпонімами до слова *українець*. Лексема *держава* виступає гіперонімом до мовних

одиниць, які називають: 1) невід'ємні ознаки: *автономія, незалежний, самостійний, свобода*; 2) структурні елементи цього утворення: *громада, край, повіт старшина*; 3) виявляють принципи її побудови *концесія*; 4) визначають суспільні інститути, без яких не можлива самостійна держава: *духовенство, освіта, письменство, преса, школа*. Термін *інтелігенція* є гіперонімом до мовних одиниць, що вказують на: 1) ознаки: *бесіда, дар, діло, знання, праця, талант*; 2) завдання: *витворити, пізнати, познайомитися*; 3) принцип, на якому має ґрунтуватися її діяльність, – *народолюбство*. Слово *нація* виступає гіперонімом до лексем *архетип, вірування, географічне положення, звичаї, мова, раса, традиції* та словосполучки *географічне положення*, що характеризують риси нації.

Синонімічні зв'язки. Номінації *національний ідеал* та *ідеал національної самостійності* у працях І. Франка функціонують як синоніми до терміна *національна ідея*. Синонімічні зв'язки зафіксовано між мовними одиницями *воля* та *свобода, незалежний* та *самостійний*. Контекстуальними синонімами до слова *інтелігенція* виступають номінації *заступник, молодеж, поборник, пророк, орел, отець, сокіл*.

Антонімічні зв'язки. Між компонентами поля виявлено й антонімічні зв'язки: *близький–далекий, діло–слово; занепад–розвій, легший–трудніший, набутий–природний*. Зафіксовано й контекстуальну антонімію: *народолюбство–патріотизм*.

Ядро і периферія семантичного поля. Для компонентного аналізу важливим є встановлення не тільки сем, а й їхня структурної організації, тобто місця і вагомості кожної семи в компонентній (семній) структурі значення, оскільки простий перелік сем не дає вичерпного уявлення про смисловий зміст значення слова, який залежить також від структурної організації сем, їх способу групування, тобто від місця кожної семи в структурі значення, від типу відношень між ними [4, с. 65]. Місце семи у компонентній структурі значення визначається також частотністю слів, які сполучаються з аналізованим словом і є експлікантами певних сем. Тому в дослідженнях компонентний аналіз застосовують у поєднанні з дистрибутивно-статистичним. Особливої вагомості набувають показними абсолютної (кількість вживань певної одиниці в досліджуваному матеріалі) та відносної (відношення абсолютної частоти певної одиниці у вибірці до обсягу вибірки) частотності [18, с. 20].

Належність лексичних одиниць до семантичного поля є також градуйованим, що дає підстави виділити в ньому ядро та периферію. До ядра поля входять лексеми, які містять найбільше спільних семантичних компонентів поля. Вони відображають найістотніші змістові характеристики поля, лексико-семантичні зв'язки та парадигматичні відношення в ньому [21, с. 26–27].

Одиниці периферії групуються навколо лексем, які демонструють опосередковані семантичні зв'язки з ядерними одиницями поля. Периферія має досить розмиті межі, тому можна передбачити, що вона здатна перетинатися з іншими семантичними полями [4, с. 68].

Оскільки у визначенні терміна *національний ідеал*, або *ідеал національної самостійності* зафіксовано семи «*воля*», «*держава*», «*життя*», «*змагання*», «*ідеал*», «*інтелігенція*», «*нація*», «*рівність*», «*розвій*», «*синтез*», то до ядра семантичного поля

відносимо однойменні лексеми, що виступають їхніми лінгвістичними маркерами. Це слова *воля, держава, життя, змагання, ідеал, інтелігенція, нація, рівність, розвій, синтез*. До ядра також відносимо слова *Україна*, у значенні якої виділяємо сему «*назва конкретної держави*» та *українець*, семантична структура якого містить сему «*представник конкретної нації*». Для вказаних мовних одиниць встановлено високий показник абсолютної та відносної частоти їхньої сполучуваності з терміном *національний ідеал*, або *ідеал національної самостійності* (табл. 1). Показник відносної частоти сполучуваності розраховано з огляду на 115 вживань цього терміна у працях І. Франка.

Таблиця 1

Показник абсолютної та відносної частоти сполучуваності компонентів ядра семантичного поля з терміном національний ідеал, або ідеал національної самостійності у працях І. Франка

Ранг	Слово	Абсолютна частота	Відносна частота, %
1	ДЕРЖАВА	13	11,3
2	НАЦІЯ	12	10,4
3	ІНТЕЛІГЕНЦІЯ	9	7,8
4	ЗМАГАННЯ	8	7,
5	РІВНІСТЬ	6	5,2
6	ЖИТТЯ	5	4,3
7	ВОЛЯ	4	3,4
8	СИНТЕЗ	3	2,6

Серед компонентів ядра виокремлюють семантично активні лексеми, семи яких входять до складу значної кількості мовних одиниць периферії: *держава, інтелігенція, нація*.

На межі ядра та периферії наявні лексеми *заступник, поборник, пророк, орел, отець, сокіл*. Як синоніми до лексеми інтелігенція вони тяжіють до ядра. Але низька абсолютна і відносна частотність їх сполучуваності з досліджуваним терміном та вузький контекст вживання відносить їх до периферійних компонентів.

Периферія семантичного поля представлена лексемами, що конкретизують значення компонентів ядра. Слова *архетип, буковинець, вірування, галичанин, географічний, звичаї, зміст, мова, положення, раса, традиція* фіксують ознаки *нації*. Лексеми *автономія, виборний, військо, громада, духовенство, інтерес, концесія, край, незалежний, повіт, освіта, письменство, політичний, преса, свобода, школа* характеризують структуру, компоненти та принципи організації *держави*. Лексичні одиниці *бесіда, витворити, відчутний, дар, діло, знання, мовчазний, народолобство, пізнати, поважний, познайомитися, праця, талант* вказують на ознаки та завдання *інтелігенції*. Лексема *ідеальні* характеризує значення слова *змагань*. Слова *зв'язане, обмежуване* (у поєднанні з частками *не*), лексеми *добровільне* і *дружнє* характеризують *життя*, яке повинен сформувати для *нації ідеал національної самостійності*. Тобто до периферії відносимо мовні одиниці, безпосередньо не зафіксовані у визначенні терміна *національний ідеал*, або *ідеал національної самостійності*. Компоненти їхніх значень опосередковано входять до семного складу цього терміна, наприклад: *громада* (сема

«структурна одиниця держави») → держава (сема «держава») → національний ідеал; мова (сема «риса нації») → нація (сема «нація») → національний ідеал; пізнати (сема «завдання інтелігенції») → інтелігенція (сема «інтелігенція») → національний ідеал. Одиниці периферії містять більше диференційних сем, якими вони відрізняються від ядерних складників поля. (Показник абсолютної та відносної частоти їх сполучуваності з терміном національний ідеал, або ідеал національної самостійності подано у табл. 2).

Таблиця 2

Показник абсолютної та відносної частоти сполучуваності компонентів периферії семантичного поля з терміном національний ідеал, або ідеал національної самостійності у працях І. Франка

Ранг	Слово	Абсолютна частота	Відносна частота, %
1	МОВА	3	2,6
2	СВІДОМІСТЬ	2	1,7
3	СТАРШИНА	1	0,

Отже, на матеріалі праць І. Франка семантичне поле «національна ідея» сформоване одиницями різних лексико-граматичних класів, які об'єднуються на підставі спільних сем «воля», «держава», «життя», «змагання», «ідеал», «інтелігенція», «нація», «рівність», «розвій», «синтез». Польовий підхід дав змогу розкрити системні зв'язки та ієрархічні відношення між одиницями семантичного поля, встановити його внутрішню системну будову, зокрема, виділити ядро та периферію. Ядро поля становлять лексеми *воля, держава, життя, змагання, ідеал, інтелігенція, нація, рівність, розвій, синтез, Україна, українець*. До периферії поля входять слова, компоненти значень яких опосередковано входять у семантичну структуру досліджуваного терміна. Між одиницями семантичного поля встановлено системні відношення, що проявляються у гіперо-гіпонімічних, синонімічних та антонімічних зв'язках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику / А. Н. Баранов. – М. : Эдиториал URSS, 2001. – 360 с.
2. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация : сборник работ : переводы с английского / Т. А. ванн Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 310 с.
3. Горбач Н. Я. Філософські переконання Івана Франка / Н. Я. Горбач. – Львів : Каменяр, 2006. – 112 с.
4. Денисова С. П. Типологія категорій лексичної семантики / С. П. Денисова. – К. : Вид-во Київського держ. лінгвістичного ун-ту, 1996. – 294 с.
5. Донцов Д. Націоналізм / Д. Донцов. – Львів : Вид-во Тараса Сороки, 2009. – 306 с.
6. Драгоманов М. Проект основаній устава українського общества «Вольный союзъ» – «Вільна спілка» / М. Драгоманов // Томенко М. В. Історія української Конституції / М. В. Томенко. – К. : Освіта, 2009. – С. 71–81.
7. Забужко О. С. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період / О. С. Забужко. – К. : Основи, 1993. – 123 с.
8. Комарова З. И. Семантическая структура специального слова и ее лексикографическое описание / З. И. Комарова. – Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1991. – 155 с.

9. *Кондаков Н. И.* Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков. – 2-е изд., исп. и доп. – М. : Наука, 1975. – 720 с.
10. *Космеда Т. А.* Комунікативна компетенція Івана Франка : міжкультурні, інтерперсональні, риторичні виміри / Т. А. Космеда. – Львів : ПАІС, 2006. – 326 с.
11. *Кочерган М. П.* Теорія функціонально-семантичного поля і її застосування в зівставному мовознавстві / М. П. Кочерган // Мовознавство. – 2007. – № 4–5. – С. 13–19.
12. *Кузнецова А. И.* Количественные критерии выделения центра и периферии при многомерном подходе к описанию языка / А. И. Кузнецова // Сопоставительное языкознание. – 1985. – № 6. – С. 16–25.
13. *Липинський В. К.* Листи до братів-хліборобів : про ідею і організацію українського монархізму / В. К. Липинський. – К. : Ін-т східноєвропейських досліджень НАН України; Філадельфія : Східноєвропейський дослідний імені В. К. Липинського, 1995. – 470 с.
14. *Макаровський І. П.* Державотворчі ідеї Івана Франка / І. П. Макаровський. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського НУ, 2007. – 52 с.
15. *Мацюк Г. П.* До витоків соціолінгвістики : Соціолінгвістичний напрям у мовознавстві : монографія. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 432 с. – (Серія: «Мова і соціум»; Вип. 1)
16. *Міхновський М. І.* Самостійна Україна / М. І. Міхновський. – К. : Діокор, 2003. – 77 с.
17. *Панько Т. І.* Мова і нація в естетичній концепції Івана Франка : монографія / Т. І. Панько. – Львів : Світ, 1992. – 189 с.
18. *Перебийніс В. І.* Статистичні методи для лінгвістів / В. І. Перебийніс. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 168 с.
19. Полевые структуры в системе языка / науч. ред. З. Д. Повова. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1989. – 196 с.
20. *Сербенська О. А.* Мовний світ Івана Франка : статті, роздуми, матеріали / О. А. Сербенська. – Львів : Виданичий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 371 с.
21. *Тарасова В. В.* Семантичне поле «Засоби пересування» в сучасних англійській, німецькій, російській та українській мовах : монографія / В. В. Тарасова. – К. : ТзОВ «SprintPrint», 2010. – 255 с.
22. *Тищенко О. В.* Лексико-семантичне поле «позитивні емоції» у слов'янській родинній обрядовості: концептуальний підхід / О. В. Тищенко // Мовознавство. – 2000. – № 2–3. – С. 57–67.
23. *Червак Б.* «Наперед українці» (До національної ідеї Івана Франка) / Б. Червак. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1994. – 38 с.
24. *Ціхоцький І. Л.* Мова прози Івана Франка : (Стилістичні новації) / І. Л. Ціхоцький. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 280 с.
25. *Щур Г. С.* Теория поля в лингвистике / Г. С. Щур. – Изд. 2-е., испр. и доп. – М.: URSS, ЛКИ, 2007. – 254 с.
26. Lexicology : Critical concept in Linguistic / Edited by P. Hanks. – London ; New-York : Routledge, 2008. – 467 с.
27. *Франко І.* «Ідеї» й «ідеали» галицької москвофільської молодіжі // Франко І. Зібр. творів : у 50 т. – Т.45. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 410–422.
28. *Франко І.* Критичні письма о галицькій інтелігенції // Франко І. Зібр. творів : у 50 т. Т. 26 / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 74–93.
29. *Франко І.* Наше теперішнє положення // Франко І. Зібр. творів : у 50 т. Т. 46. Кн. 1 / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986.
30. *Франко І.* Одвертий лист до галицької української молодіжі // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т.45 / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 401–409.
31. *Франко І.* Поза межами можливого // Франко І. Зібр. творів : у 50 т. Т. 45 / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 276–285.

32. *Франко І. Я.* Програма галицьких соціалістів // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 45 / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 448–464.
33. *Франко І.* Свобода й автономія // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 45 / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 439–447.
34. *Франко І.* Суспільно-політичні погляди М. Драгоманова // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 45 / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 423–438.
35. *Франко І.* Сухий пень // Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у 50 томах. Т. 54 / І. Франко. – К. : Наукова думка, 2010. – С. 577–581.
36. *Франко І.* [Що таке соціалізм?] // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 45 / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 44–55.
37. *Франко І.* Що таке поступ? // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 45 / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 300–348.

*Стаття надійшла до редакції 05.04.2012
Прийнята до друку 20.04.2012*

CREATION OF A SEMANTIC FIELD «THE NATIONAL IDEA» AT THE TURN OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES: AS BASED ON IVAN FRANKO'S WORKS

Yuriy RYMASHEVSKYI

*The Ivan Franko National University of L'viv,
1, Universytets'ka Str., L'viv, Ukraine, 79000*

With the help of componential and distributive-statistical analysis the common semes are singled out that join the components of “national idea” semantic field in the works of I. Franko. On the basis of the field components definition, the differential semes are determined. System relations, absolute and relative frequency indices of lexemes cooccurrence provided the basis for field components distribution between the core and periphery.

Key words: semantic field, the national idea, Ivan Franko's articles

ФОРМИРОВАНИЕ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ «НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕЯ» НА РУБЕЖЕ XIX–XX ВВ.: КОНТЕКСТ РАБОТ ИВАНА ФРАНКО

Юрий РИМАСHEВСКИЙ

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000*

В статье с помощью методов компонентного и дистрибутивно-статистического анализа выделены общие семы, которые объединяют составляющие семантического поля «национальная идея» в трудах И. Франко. На основе дефиниции компонентов поля обнаружены дифференциальные семы. Системные связи, показатели абсолютной и относительной частотности сочетаемости лексем легли в основу распределения компонентов поля между ядром и периферией.

Ключевые слова: семантическое поле, национальная идея, статьи И. Франко.